

Σταυρός Αγιασμού,
χρυσό με σμάλτο και κοράλλια
(Ι.Μ. Μεγάλου Μετεώρου, 1795).

ραστάσεις και σχέδια επάνω σε σκεύη που χρησιμοποιούνται στη λατρεία του Θεού. Η χρυσοκεντητική είναι η τέχνη που χρησιμοποιούμε για να στολίζουμε τα άμφια των ιερέων ή διάφορα καλύμματα (π.χ. της Αγίας Τράπεζας), κεντώντας πάνω σ' αυτά παραστάσεις και μορφές με χρυσές και ασημένιες κλωστές. Η ξυλογλυπτική είναι η τέχνη του σκαλίσματος του ξύλου με το οποίο κατασκευάζονται τα τέμπλα, τα **στασίδια** και τα αναλόγια, με παραστάσεις από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη ή με συμβολικές παραστάσεις από ζώα και φυτά. Τα πιο βαριά και ογκώδη αντικείμενα, όπως οι πολυέλαιοι, οι καμπάνες, οι πόρτες και τα μανουάλια κατασκευάζονται από ορείχαλκο και είναι συνήθως **χυτά**.

Κάθε έργο τέχνης αποκτά ιδιαίτερη ομορφιά μέσα στην Εκκλησία.

Ο κόσμος του Θεού είναι κόσμος ομορφιάς. Όποιο έργο του ανθρώπου υπηρετεί αυτή την ομορφιά, ανήκει σ' αυτόν τον κόσμο. Γι' αυτό, βλέπουμε ότι η Εκκλησία, όχι μόνο συντήρησε τις τέχνες αυτές, αλλά και τις βελτίωσε. Μέσα στον όμορφο κόσμο του Θεού, κάθε τέχνη καλλιεργείται με προσευχή. Έτσι, αποκτά μια ιδιαίτερη ομορφιά που δίνει ακόμη μεγαλύτερη αξία σε κάθε έργο που δημιουργεί ο άνθρωπος.

Εργασίες

1. Θέμα για συζήτηση.

Η τέχνη της μικροτεχνίας οδήγησε στη δημιουργία πολύτιμων και περίτεχνων αντικειμένων που χρησιμοποιούνται στη λατρεία και την τέλεση των μυστηρίων της Εκκλησίας μας. Σήμερα, που ζητούμε μια περισσότερο απλή ζωή, είναι απαραίτητο να υπάρχουν τόσο περίτεχνα αντικείμενα; (Συμβουλευόμαστε και το παράθεμα).

2. Αντιστοιχίζουμε τα αντικείμενα με το είδος της τέχνης τους.

Σταυρός ευλογίας	•	• Ξυλογλυπτική
Άγιο Ποτήριο	•	• Χρυσοχοΐα
Άμφια	•	• Χρυσοκεντητική
Στασίδια	•	• Αργυροχοΐα
Θυμιατό	•	• Ορειχαλουργία
Πολυέλαιος	•	• Αργυροχοΐα
Καμπάνα	•	
Μανουάλια	•	

3. Ζητούμε από τον ιερέα της ενορίας μας να μας δείξει τα ιερά σκεύη και τα αντικείμενα μικροτεχνίας που χρησιμοποιούνται στη λατρεία της Εκκλησίας μας και σχεδιάζουμε σε χαρτί τις βασικές μορφές τους.

Παράθεμα

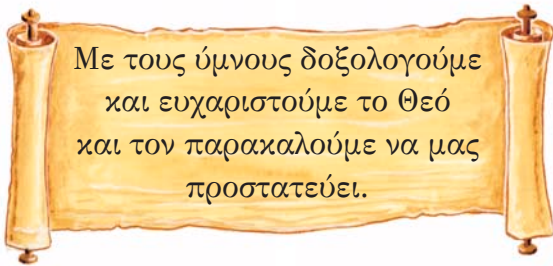
★ Χάρη στα έργα της μεταλλοτεχνίας που βρίσκονται στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης ο αναγνώστης θα ακολουθήσει τους δρόμους των προσκυνητών που έρχονται στο Σινά. Από τα κειμήλια της Μονής, πολλά έχουν αφιερωθεί δια δαπάνης και σπουδής, κόπου, μόχθου και αναστεναγμών Σιναιτών μοναχών. Άλλα οφείλονται στη δραστηριότητα που οι μοναχοί αναπτύσσουν είτε στη διάρκεια των αποστολών τους, είτε με έδρα τα μετόχια της Μονής. Στις αφιερωτικές επιγραφές γίνεται ιδιαίτερη μνεία της συνδρομής και επιμέλειάς τους. Θέση σ' αυτές έχουν επίσης και οι κατά τόπους αρχές. Με τη μνεία του ονόματός τους σηματοδοτείται ο χρόνος της αφιέρωσης, επαυξάνεται το κύρος του αφιερωτή και του αφιερώματος... Πολλά έργα προσφέρουν με τις επιγραφές τους πληροφορίες για σχέσεις, κέντρα και τεχνίτες, χορηγούς και νοοτροπίες.

(Σινά, Οι θησαυροί της Μονής, σελ. 263)

Ξυλογλυπτική: Λεπτομέρειες από το περίφημο τέμπλο του Ι.Ν. Αγ. Νικολάου Γαλαξιδίου.
 Η επάνω εικόνα περιέχει αναπαράσταση του αποκεφαλισμού του Αγ. Ιωάννη του Προδρόμου.
 Στην κάτω εικόνα, άγγελοι κρατούν το Άγιο Μανδήλιο με τη μορφή του Χριστού.
 Έργο, πιθανόν, του Μετσοβίτη τεχνίτη Αναστασίου Μόσχου (μεταξύ 1835-1845)

4.9 Κατανυκτικοί ύμνοι και ψαλμοί

Μικρογραφημένο φύλλο
χάρτινου κώδικα με οίκους της
Θεοτόκου (Ι. Μ. Βατοπαιδίου,
Άγ. Όρος).

- Α. Οι πρώτοι χριστιανοί υμνούσαν το Θεό με ύμνους από την Παλαιά Διαθήκη, μερικοί από τους οποίους σώζονται μέχρι σήμερα.
- Β. Όταν η Εκκλησία ελευθερώθηκε από τους διωγμούς, οργάνωσε τη λατρεία και τους ύμνους της.
- Γ. Η Βυζαντινή μουσική μοιάζει με την αρχαία ελληνική και διαμορφώθηκε χάρη στους μεγάλους μουσικούς της Εκκλησίας που μελοποίησαν την ποίηση μεγάλων υμνογράφων της.

Με τους ύμνους τιμούμε σημαντικές αξίες στη ζωή μας

Κάθε φορά που ακούμε τον Εθνικό μας Ύμνο, στεκόμαστε ακίνητοι σε στάση προσοχής. Με αυτό τον τρόπο, τιμούμε την πατρίδα μας και την ελευθερία. Όταν αρχίζουν οι Ολυμπιακοί αγώνες, τραγουδάμε τον Ολυμπιακό ύμνο, για να τιμήσουμε τους αθλητές και την ιδέα των αγώνων. Καθημερινά ακούμε χιλιάδες τραγούδια που περιγράφουν τα συναισθήματα των ανθρώπων. Πόσους αληθινά ύμνους θα χρειαζόμαστε, για να υμνήσουμε το Θεό, που είναι η **ύψιστη** αγάπη; Αυτό ακριβώς τον σκοπό έχουν οι υπέροχοι ύμνοι που ακούμε στους ναούς: να δοξάσουν τον Θεό και τους Αγίους του.

Οι ύμνοι των πρώτων χριστιανών

Όταν μετά την Πεντηκοστή ιδρύθηκε η Εκκλησία, οι πρώτοι χριστιανοί δεν είχαν ακόμη ύμνους. Στις **συναξείς** τους υμνούσαν το Θεό με ψαλμούς του Δαβίδ, από την Παλαιά Διαθήκη. Αργότερα, άρχισαν να συνθέτουν καινούργιους ύμνους. Κάποιοι από αυτούς τους αρχαίους ύμνους σώζονται ως τις μέρες μας. Για παράδειγμα, το «Φως ιλαρόν», το «Χριστός ανέστη» και άλλοι.

Οι διωγμοί σταματούν και η Εκκλησία οργανώνει τη λατρεία της

Μετά τους διωγμούς, η Εκκλησία, ελεύθερη πλέον, αρχίζει να οργανώνεται. Χτίζει ναούς, μπορεί να χειροτονεί ιερείς και αναπτύσσει τη λατρευτική της ζωή. Μέρος της ζωής αυτής ήταν και οι ύμνοι της, οι οποίοι άρχισαν σιγά σιγά να εμφανίζονται, να καθιερώνονται και να σταθεροποιούνται. Έτσι, όταν διαμορφώθηκε η Θεία Λειτουργία, υπήρχαν οι κατάλληλοι ύμνοι για κάθε στιγμή της.

Εκτός όμως από τη Θεία Λειτουργία, στην Εκκλησία ψάλλονται και άλλες **ακολου-**

Θίεις για όλο το 24ωρο, όπως ο Όρθρος το πρωί, ο Εσπερινός το απόγευμα και το Απόδειπνο το βράδυ. Στις μεγάλες γιορτές τελούνται ειδικές ακολουθίες με ειδικούς ύμνους (των Χριστουγέννων, των Θεοφανίων, της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα), ενώ ο περίφημος **Ακάθιστος Ύμνος** ψάλλεται τις Παρασκευές της Μεγάλης Σαρακοστής. Επίσης, ψάλλονται οι Παρακλητικοί Κανόνες αφιερωμένοι στην Παναγία και τους αγίους αλλά και ειδικές ακολουθίες για τα Μυστήρια, όπως το Βάπτισμα και ο Γάμος.

Η Εκκλησιαστική μουσική

Η μουσική, που ψάλλουμε στους ναούς, είναι συνέχεια της αρχαίας ελληνικής μουσικής. Από τους πολλούς μουσικούς τρόπους έκφρασης, που υπήρχαν στο ξεκίνημα της οργάνωσης της λατρείας, η Εκκλησία διάλεξε οκτώ, που ταίριαζαν στην ιερότητα της λατρείας και ονομάστηκαν ήχοι. Οι ήχοι αυτοί είναι: ο πρώτος ήχος, ο δεύτερος, ο τρίτος, ο τέταρτος, ο πλάγιος του πρώτου, ο πλάγιος του δευτέρου, ο βαρύς και ο πλάγιος του τετάρτου. Οι νότες της βυζαντινής μουσικής είναι έξι: Νη, Πα, Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω (οι αντίστοιχες της ευρωπαϊκής είναι οι: Ντο, Ρε, Μι, Φα, Σολ, Λα, Σι). Η βυζαντινή μουσική έχει δική της γραφή, που λέγεται *παρασημαντική*.

Πολλοί μεγάλοι μουσικοί μελοποίησαν τα τροπάρια της Εκκλησίας σ' αυτούς τους οκτώ ήχους και μας έδωσαν υπέροχες μελωδίες. Σημαντικότεροι μελουργοί είναι: ο Ιωάννης Κουκουζέλης, ο Πέτρος Πελοποννήσιος, ο ιερέας Μπαλάσιος, ο Πέτρος Μπερεκέτης και πολλοί άλλοι.

Στη διάρκεια κάθε ακολουθίας, ο «χορός» των ψαλτών αποδίδει τους ύμνους και τους ψαλμούς, δημιουργώντας κατανυκτική ατμόσφαιρα.

Μεγάλοι υμνογράφοι

Ένας από τους μεγαλύτερους υμνογράφους της Εκκλησίας μας είναι ο Ρωμανός ο Μελωδός, που θεωρείται ένας από τους λαμπρότερους ποιητές και ο οποίος έγραψε τα περίφημα **κοντάκια**. Σημαντικοί υμνογράφοι υπήρξαν επίσης ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός, ο Ιωσήφ ο υμνογράφος, ο Ανδρέας Κρήτης, ο Θεόδωρος ο Στουδίτης, η μοναχή Κασσιανή και πολλοί άλλοι.

Τα βιβλία της Εκκλησίας

Οι ύμνοι των ακολουθιών είναι γραμμένοι σε βιβλία, τα οποία χρησιμοποιούν οι ψάλλτες για να ψάλλουν. Μερικά από αυτά είναι: Η *Παρακλητική*, με ύμνους για όλο το χρόνο, το *Τριώδιο* που ξεκινά λίγο πριν τη Μεγάλη Σαρακοστή και φτάνει μέχρι τη Μεγάλη Εβδομάδα, το *Πεντηκοστάριο* από την Κυριακή του Πάσχα μέχρι την Κυριακή της Πεντηκοστής, τα *Μηναία*, με ακολουθίες των Αγίων όλου του χρόνου.